

DOI: <https://doi.org/10.32782/city-development.2025.2-25>

УДК 330.341.1:330.88

МОДЕЛІ ТА МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ Й ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Боковець Вікторія Вікторівна

доктор економічних наук, професор
Вінницький національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6315-4961>

Пілявоз Тетяна Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент
Вінницький національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7535-7360>

Анотація. У статті досліджено взаємозв'язок між інтелектуальним капіталом та інноваційною активністю підприємств, розкрито роль нематеріальних ресурсів у забезпеченні конкурентоспроможності в сучасних умовах. Розглянуто моделі взаємодії: структурно-функціональні, які акцентують увагу на взаємозв'язку складових людського, структурного та реляційного капіталу; процесні, що описують динаміку трансформації знань у комерціалізовані інновації; та системні, орієнтовані на інтеграцію внутрішніх і зовнішніх факторів розвитку. Визначено переваги та обмеження для практичного застосування у стратегічному управлінні підприємствами. Особливу увагу приділено механізмам реалізації потенціалу інтелектуального капіталу. Зроблено висновок, що найбільш ефективним є комбінований підхід до управління інтелектуальним капіталом, що забезпечує підвищення інноваційної активності та формування довгострокових конкурентних переваг.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, інноваційна активність, структурно-функціональні моделі, процесні моделі, системні моделі, конкурентоспроможність підприємства.

Актуальність проблеми. У сучасних умовах глобальної конкуренції та стрімкого розвитку економіки знань ключовим фактором забезпечення сталого зростання підприємств стає ефективне використання інтелектуального капіталу. Саме він формує основу для створення унікальних компетенцій, технологічних рішень та інноваційних продуктів, що визначають конкурентні переваги суб'єктів господарювання на внутрішньому й міжнародному ринках. Інтелектуальний капітал розглядається не лише як ресурс, а як динамічний механізм трансформації знань у додану вартість, яка здатна забезпечити довгострокову інноваційну активність підприємства. Водночас вітчизняні компанії, на відміну від провідних світових корпорацій, ще не в повній мірі використовують можливості інтелектуального капіталу для формування стратегічних переваг, що зумовлює актуальність наукових пошуків у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інтелектуального капіталу та його впливу на інноваційну активність підприємств

активно досліджується у працях зарубіжних і вітчизняних учених. Значний внесок у розвиток теоретичних основ здійснили Т. Стюарт [1], Л. Едвінсон, М. Мелоун [2] та К. Свейбі [3], які розглядали інтелектуальний капітал як ключовий нематеріальний ресурс, що формує основу конкурентних переваг організації. Подальші наукові пошуки спрямовані на структурування складових інтелектуального капіталу та визначення їхньої ролі у створенні інноваційної цінності (Б. Лев [4], Н. Бонтіс [5], Дж. Роос [6]).

В українській науковій літературі проблеми розвитку інтелектуального капіталу розкриваються у працях Г. Швиданенко [7], О. Літвінова [8], О. Собко [9], М. Дихи [10], С. Ілляшенко [11] та ін., які акцентують увагу на необхідності підвищення інноваційного потенціалу підприємств через удосконалення механізмів управління знаннями, розвиток науково-дослідної діяльності та формування ефективних організаційних структур. Дослідження останніх років демонструють зростаючий інтерес до практичних аспектів управління інтелектуальним капі-

© Боковець М. М., Пілявоз Т. М. 2025

талом у контексті цифровізації бізнесу та переходу до інноваційної економіки [12; 13].

Разом із тим, незважаючи на наявність ґрунтовних теоретичних напрацювань, у науковій літературі недостатньо висвітленими залишаються питання, що стосуються побудови дієвих моделей взаємодії інтелектуального капіталу з інноваційною активністю підприємств, а також практичних механізмів трансформації знань у комерційні результати. Це зумовлює необхідність подальших досліджень у даному напрямі.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка науково-практичних підходів до моделювання і вдосконалення механізмів взаємодії інтелектуального капіталу та інноваційної активності підприємств з урахуванням сучасних тенденцій розвитку економіки знань.

Результати дослідження. У сучасній економіці знань інтелектуальний капітал розглядається як ключовий нематеріальний актив, що визначає конкурентоспроможність підприємств і національних економік загалом. Вперше термін «інтелектуальний капітал» почав активно застосовуватися у працях західних учених у 1990-х роках. Одним із провідних дослідників у цій сфері є Т. Стюарт, який визначав інтелектуальний капітал як суму інтелектуальних матеріалів – знань, інформації, інтелектуальної власності та досвіду – що може бути використана для створення багатства [1]. Подібної позиції дотримуються Л. Едвінсон та М. Мелоун, які розглядали інтелектуальний капітал як сукупність знань та компетенцій, які можуть бути конвертовані у вартість [2].

У більшості сучасних досліджень інтелектуальний капітал трактується як система нематеріальних ресурсів підприємства, яка забезпечує створення інноваційної цінності. При цьому більшість науковців дотримуються трьохкомпонентної моделі його структури, що включає людський, структурний та реляційний капітал [4; 5].

Людський капітал охоплює знання, навички, компетенції, креативність та інноваційний потенціал персоналу. Це найбільш динамічна складова інтелектуального капіталу, оскільки вона безпосередньо залежить від рівня освіти, професійної підготовки та мотивації працівників. Як зазначає Н. Бонтіс, саме людський капітал є основним джерелом інновацій, адже забезпечує процес генерації нових ідей та їх трансформації у практичні рішення [4].

Структурний капітал включає організаційні ресурси, які забезпечують ефективне функціонування підприємства: інформаційні системи, бази даних, технології, корпоративну культуру, організаційні процеси та патенти. Це ті інтелектуальні активи, що залишаються

у власності підприємства навіть після того, як працівники залишають організацію. За твердженням К. Свейбі, структурний капітал виконує роль інфраструктури, яка перетворює індивідуальні знання на колективні організаційні компетенції [3].

Реляційний капітал (його також називають клієнтським або соціальним) визначається як сукупність відносин підприємства з зовнішнім середовищем: клієнтами, постачальниками, партнерами, інвесторами, органами державної влади та суспільством. Саме реляційний капітал забезпечує лояльність клієнтів, формує ділову репутацію та створює передумови для розширення ринків збуту. Як зазначають Дж. Роос та співавтори, реляційний капітал є каналом трансформації знань у ринкову вартість, оскільки він визначає здатність підприємства до комерціалізації інновацій [6].

Таким чином, інтелектуальний капітал виступає системною категорією, що поєднує особисті знання та компетенції працівників, організаційні механізми їх ефективного використання, а також зовнішні зв'язки підприємства, які забезпечують можливості для розвитку. Його цінність полягає у здатності конвертувати знання в інновації, а інновації – у довгострокові конкурентні переваги.

В умовах становлення інноваційної економіки саме інтелектуальний капітал стає базовим чинником, що визначає здатність підприємства до інноваційної діяльності. Однак наявність людського, структурного та реляційного капіталу лише створює потенціал, тоді як його реалізація проявляється через інноваційну активність підприємства. Таким чином, між інтелектуальним капіталом і рівнем інноваційної активності існує безпосередній взаємозв'язок: перший формує ресурсну основу, а друга виступає практичним індикатором ефективності його використання [14].

Під інноваційною активністю зазвичай розуміють інтенсивність та результативність залучення підприємства до створення, впровадження та комерціалізації нових продуктів, технологій, управлінських рішень та бізнес-моделей [15]. Вона є відображенням того, наскільки компанія здатна трансформувати інтелектуальний капітал у конкретні інноваційні результати.

Для кількісного оцінювання інноваційної активності застосовується низка показників, серед яких: частка витрат на інновації у загальних витратах підприємства; кількість впроваджених нових продуктів і технологічних процесів за певний період; частка реалізованої інноваційної продукції; коефіцієнт використання витрат на інноваційну діяльність; коефіцієнт рентабельності реалізованої іннова-

ційної продукції; частка реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку та для підприємства; частка інноваційної продукції на експорт в загальному обсязі інноваційної продукції; коефіцієнт фінансової стійкості та коефіцієнт покриття [16].

Як свідчать дослідження Європейського інноваційного табло [17], найбільш інноваційно активні підприємства відзначаються високим рівнем інтелектуального капіталу, значними інвестиціями у НДДКР, а також розвинутою мережею зовнішніх зв'язків. Тобто, інноваційна активність не лише відображає ступінь використання інтелектуального потенціалу, а й виступає ключовим показником конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі.

Аналіз теоретичних підходів свідчить, що інтелектуальний капітал виступає базовим чинником формування інноваційної активності підприємства. Його складові – людський, структурний і реляційний капітал – забезпечують як генерацію нових знань, так і можливості їх організаційного закріплення та комерційного використання. Людський капітал визначає креативний потенціал і професійні компетенції персоналу, структурний капітал створює умови для накопичення та ефективного використання знань, а реляційний капітал формує мережу партнерств і доступ до нових ринків.

Таким чином, інноваційна активність підприємства є прямим відображенням рівня розвитку його інтелектуального капіталу. Висока якість і збалансованість складових інтелектуального капіталу обумовлюють здатність підприємства впроваджувати інновації, формувати нові продукти, оптимізувати процеси та ефективно реагувати на виклики зовнішнього середовища. Це підтверджує необхідність цілеспрямованого управління інтелектуальним капіталом як ключовою передумовою активізації інноваційної діяльності.

Вивчення сутності та структури інтелектуального капіталу, його впливу на інноваційну активність підприємств і формування конкурентних переваг дозволяє виокремити ключові закономірності, які визначають ефективність управління нематеріальними ресурсами. Теоретичні підходи демонструють, що взаємозв'язок між складовими інтелектуального капіталу та рівнем інноваційної активності носить комплексний характер і потребує конкретизації через моделі, які відображають шляхи трансформації знань у практичні результати.

Для подальшого дослідження доцільно звернути увагу на існуючі наукові моделі, що описують механізми перетворення інтелектуального капіталу в інноваційні результати, а також визначають фактори, які модулюють цей процес. Ана-

ліз таких моделей дозволяє не лише систематизувати теоретичні знання, а й закласти основу для емпіричного дослідження, спрямованого на виявлення ефективних практик управління інтелектуальними ресурсами підприємства.

Сучасна наукова література пропонує кілька підходів до моделювання взаємозв'язку інтелектуального капіталу та інноваційної активності підприємств. Найчастіше ці моделі класифікують за принципами: структурно-функціональні, процесні та системні.

Структурно-функціональні моделі концентрують увагу на взаємозв'язку складових інтелектуального капіталу (людського, структурного та реляційного) з окремими типами інноваційної діяльності. Згідно з моделлю Б. Бонтіса людський капітал розглядається як джерело генерування нових ідей, тоді як структурний капітал виконує функцію організаційного закріплення та підтримки цих знань, а реляційний капітал забезпечує їхню подальшу комерціалізацію через зовнішні зв'язки підприємства. Такий підхід дозволяє виокремити сфери управлінського впливу та забезпечує можливість оцінювання результативності кожної складової інтелектуального капіталу окремо, що робить модель достатньо зручною для практичного використання у системі управління. Водночас зазначена концепція має і певні обмеження. Зокрема, вона не враховує у повній мірі динамічних процесів перетворення знань на інноваційні результати, лише частково бере до уваги зовнішні чинники економічного середовища та не завжди дозволяє комплексно поєднувати кількісні й якісні параметри оцінювання інноваційної активності підприємства [5].

Процесні моделі зосереджують увагу на динаміці трансформації знань у інноваційні продукти та послуги. Наприклад, моделі науковців описують поетапний розвиток інноваційного процесу: від формування людського капіталу, через організаційну інтеграцію знань, що втілюється у структурному капіталі, до залучення реляційного капіталу для комерціалізації результатів інноваційної діяльності. Такий підхід дає змогу чітко ідентифікувати ключові точки управлінського впливу, а також наочно відобразити динаміку взаємодії складових інтелектуального капіталу. Він особливо корисний для організацій, орієнтованих на оптимізацію внутрішніх процесів та підвищення ефективності управління знаннями. Водночас модель характеризується низкою обмежень, серед яких – складність у кількісній оцінці взаємозв'язків, висока потреба у деталізованих даних щодо внутрішніх процесів підприємства та недостатнє врахування зовнішніх ринкових й інституційних чинників [2; 6].

Системні моделі інтегрують внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на взаємодію інтелектуального капіталу та інновацій. Вони включають вплив державної політики, галузевих тенденцій, конкурентного середовища та технологічного розвитку. Концепція Knowledge-Based View (KBV) та модель управління інтелектуальним капіталом розглядають підприємство як відкриту систему, у якій інтелектуальний капітал виступає стратегічним ресурсом, а інноваційна активність – основним механізмом формування та підтримки конкурентних переваг. Перевага таких моделей полягає у здатності враховувати як внутрішні, так і зовнішні фактори, забезпечувати основу для стратегічного планування та прогнозування довгострокових наслідків інвестицій в інтелектуальний капітал. Проте їхня практична реалізація ускладнена високою складністю побудови, значними вимогами до аналітичних ресурсів і даних, а також труднощами у визначенні кількісних залежностей між окремими складовими капіталу та інноваційними результатами [1; 2].

Узагальнення переваг та недоліків моделей взаємозв'язку інтелектуального капіталу та інноваційної активності підприємств наведено в табл. 1.

Комплексний аналіз трьох типів моделей показує, що структурно-функціональні моделі добре підходять для управлінських рішень на рівні підрозділів, процесні моделі – для оптимізації інноваційних процесів, а системні моделі – для стратегічного управління та оцінки конкурентних переваг підприємства. Для практичного застосування найбільш ефективним є комбінований підхід, який поєднує елементи всіх трьох типів моделей, адаптуючи їх до конкретних умов діяльності підприємства та особливостей національного інноваційного середовища.

Кожен тип моделей відображає специфічний аспект трансформації нематеріальних ресурсів у інноваційні результати. Структурно-функціональні моделі корисні для визначення зон управлінського впливу на складові капіталу; процесні моделі демонструють динаміку перетворення знань у продукти та технології; системні моделі дозволяють інтегрувати внутрішні ресурси з зовнішніми чинниками, що важливо для стратегічного планування.

Незалежно від типу моделі, людський капітал залишається рушійним елементом, структурний капітал забезпечує організаційну інтеграцію знань, а реляційний капітал виступає каналом комерціалізації інновацій. Поєднання цих складових формує потенціал підприємства для стійкого інноваційного розвитку.

Аналіз моделей свідчить, що їх ефективне використання потребує комбінованого підходу,

який враховує внутрішні ресурси, зовнішні чинники та специфіку галузі чи ринку. Такий підхід дозволяє підприємствам не лише підвищити інноваційну активність, а й перетворити інтелектуальний капітал у конкурентні переваги, забезпечуючи стійке зростання та довгострокову життєздатність бізнесу.

Отже, розробка та адаптація моделей взаємодії інтелектуального капіталу і інноваційної активності повинні стати невід'ємною частиною стратегічного управління підприємством, що забезпечує можливість ефективного планування інвестицій у людський, структурний та реляційний капітал, системного контролю інноваційних процесів і оцінки результатів діяльності в умовах конкурентного та швидкозмінного ринку.

Для того, щоб потенціал інтелектуального капіталу перетворювався на реальні інноваційні результати, необхідне застосування комплексних механізмів реалізації. Виділяють три основні групи таких механізмів: організаційно-управлінські, технологічні та фінансові [2; 5; 6].

Організаційно-управлінські механізми охоплюють інструменти, що забезпечують розвиток людського потенціалу та підвищують ефективність внутрішніх бізнес-процесів. До них відносяться системи матеріальної та нематеріальної мотивації, орієнтовані на стимулювання креативності й залучення персоналу до інноваційних проєктів, а також програми безперервного навчання, спрямовані на оновлення компетенцій працівників. До цієї групи належать і внутрішні інноваційні ініціативи, які створюють можливості для генерації нових ідей, їхнього тестування та поступового впровадження у виробництво або систему управління [1; 3]. Перевагою цих механізмів є створення корпоративного середовища, орієнтованого на інновації, тоді як обмеженням виступає потреба у значних організаційних зусиллях і високий рівень узгодженості управлінських рішень.

Технологічні механізми забезпечують інформаційно-цифрову підтримку процесів управління знаннями та інноваціями. Серед ключових інструментів – платформи колективної роботи та проєктного управління, системи Knowledge Management (KM), що дозволяють накопичувати й структурувати знання, а також різноманітні цифрові рішення для автоматизації управлінських і виробничих процесів [18; 19]. Такі механізми роблять інноваційний процес більш прозорим і керованим, прискорюють шлях від виникнення ідеї до її комерційної реалізації. Серед переваг – системність та висока швидкість обміну знаннями, тоді як недоліком є висока вартість впровадження та потреба у постійному технологічному оновленні.

Таблиця 1 – Переваги та недоліки моделей взаємозв'язку інтелектуального капіталу та інноваційної активності підприємств

Тип моделі	Сутність	Складові інтелектуального капіталу	Інноваційні показники	Переваги	Недоліки
Структурно-функціональні	Взаємозв'язок окремих складових капіталу з певними аспектами інноваційної діяльності	Людський, структурний, реляційний	Частка нових продуктів, патенти, НДДКР	Чітко виділяє зони управлінського впливу; проста для практичного застосування	Не відображає динаміку процесів; обмежено враховує зовнішні чинники
Процесні	Послідовність перетворення знань у конкретні інноваційні результати	Людський → структурний → реляційний	Швидкість комерціалізації, ефективність впровадження інновацій	Динамічне відображення процесу; дозволяє оптимізувати внутрішні процеси	Складна для кількісної оцінки; потребує детальних даних; обмежено враховує зовнішнє середовище
Системні	Інтеграція внутрішніх ресурсів та зовнішніх факторів (ринок, держава, конкуренти)	Людський, структурний, реляційний + зовнішні фактори	Доходи від інновацій, конкурентні переваги, ринкова частка	Враховує внутрішні та зовнішні фактори; підходить для стратегічного планування; дозволяє моделювати довгострокові наслідки	Складна реалізація; потребує значних аналітичних ресурсів і даних; важко визначити точні кількісні взаємозв'язки

Джерело: систематизовано авторами на основі [1; 2; 5; 6]

Фінансові механізми створюють ресурсне підґрунтя для інноваційної активності. Вони охоплюють венчурне фінансування, яке забезпечує можливість реалізації високоризикових, але перспективних проєктів, а також використання державних і міжнародних фондів та грантів для підтримки науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. Важливим елементом виступає й захист прав інтелектуальної власності, що формує юридичні умови для комерціалізації інновацій і підвищує інвестиційну привабливість підприємства [17; 20]. Основною перевагою цих механізмів є можливість формування довгострокової фінансової стійкості підприємства, тоді як обмеженням виступає залежність від зовнішніх інвесторів і чутливість до макроекономічних ризиків.

Комплексне використання організаційно-управлінських, технологічних та фінансових механізмів забезпечує ефективну трансформацію інтелектуального капіталу у конкретні інноваційні результати. Такий підхід дозволяє підприємству не лише підвищити інноваційну

активність, а й закріпити конкурентні переваги на ринку, забезпечуючи довгострокову життєздатність і стійкий розвиток.

Висновки. Інтелектуальний капітал виступає ключовим нематеріальним активом, який визначає рівень інноваційної активності підприємства та формує основу його довгострокових конкурентних переваг. Аналіз показав, що людський, структурний та реляційний капітал виконують взаємодоповнювальні функції у процесі генерації знань, їхньої організаційної інтеграції та комерціалізації інновацій. Відповідно, інноваційна активність є практичним індикатором ефективності використання інтелектуального капіталу та відображає здатність підприємства трансформувати нематеріальні ресурси у конкретні результати господарської діяльності.

Перспективним напрямом подальших досліджень є кількісне вимірювання впливу інтелектуального капіталу на результати інноваційної діяльності підприємств, розробка інтегральних показників оцінювання ефективності використання нематеріальних ресурсів, а також вивчення

галузевої специфіки взаємодії інтелектуального капіталу та інновацій. Також доцільно проводити емпіричні дослідження, що дозволять визначити

найбільш дієві механізми трансформації знань у інноваційні результати в умовах цифровізації та глобалізації бізнес-середовища.

Бібліографічний список:

1. Stewart T. A. *Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations*. New York: Doubleday. 1997. 278 p.
2. Edvinsson L., Malone M. S. *Intellectual Capital: Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower*. New York: Harper Business. 1997. 240 p.
3. Sveiby K. E. *The New Organizational Wealth: Managing and Measuring Knowledge-Based Assets*. San Francisco: Berrett-Koehler. 1997. 275 p.
4. Lev B. *Intangibles: Management, Measurement, and Reporting*. Washington D.C.: Brookings Institution Press. 2001. 216 p.
5. Bontis N. Intellectual capital: An exploratory study that develops measures and models. *Management Decision*. 1998. Vol. 36 (2). P. 63-76. DOI: <http://dx.doi.org/10.1108/00251749810204142>.
6. Roos G., Pike S., Fernstrom L. *Managing Intellectual Capital in Practice*. London. Routledge. 2005. 396 pp.
7. Швиданенко Г. О., Ніколайчук О. А. Управління інтелектуальним капіталом підприємства як головний фактор інноваційного розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 6. С. 245-250.
8. Літвінов О. С. Інтелектуальний капітал підприємства: сутність, оцінка, розвиток : монографія. Одеса : Астропринт, 2019. 392 с.
9. Собко О. М. Інтелектуальний капітал і креація вартості підприємства: монографія. Тернопіль : THEU, 2016. 444 с.
10. Диха М. В. Інтелектуальний капітал у системі забезпечення інноваційного розвитку країни. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 6. Т. 1. С. 45-49. DOI: <http://dx.doi.org/10.31891/2307-5740-2019-276-6-45-49>.
11. Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С., Ілляшенко Н. С. Інноваційний капітал і інноваційна культура в управлінні інноваційним розвитком підприємств в умовах технологічних трансформацій. *Проблеми економік*. 2023. №1 (55). С. 96-104. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-96-104>.
12. Приймак В., Корнілова І. Інтелектуальний капітал в епоху штучного інтелекту. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-55>.
13. Марценюк Л. В., Матусевич О. О., Лебедева В. К. Інтелектуальний капітал: теоретико-прикладний аспект застосування в умовах діджиталізації економічних процесів. *Review of transport economics and management*. 2023. № 10 (26). С. 39-45. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2023/300141>.
14. Lundvall B.-A. *The Learning Economy and the Economics of Hope*. London: Anthem Press. 2016. 423 p.
15. OECD/Eurostat. *Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation*, 4th Edition. OECD Publishing, Paris, 2018. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/10/oslo-manual-2018_g1g9373b/9789264304604-en.pdf.
16. Пілявзов Т. М., Глушенко Л. Д. Методичний підхід до оцінювання результатів інноваційного розвитку підприємства на базі інтегрального показника рівня інноваційного розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2018/42.pdf.
17. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. (2022). *European Innovation Scoreboard 2022*. Publications Office of the EU. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/system/files/2022-09/ec_rtd_eis-2022-methodology-report.pdf.
18. Davenport T. H., Prusak L. *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*. Harvard Business School Press. 1998. 199 p.
19. Nonaka I., Takeuchi H. *The Knowledge-Creating Company How Japanese companies create the. dynamics of innovation*. Oxford university press. 1995. 284 p.
20. Barney J. Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*. 1991. Vol. 17. Issue 1. DOI: <https://doi.org/10.1177/014920639101700108>.

References:

1. Stewart T. A. (1997). *Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations*. New York: Doubleday, p. 278. (in English).
2. Edvinsson L., Malone M. S. (1997). *Intellectual Capital: Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower*. New York: Harper Business, p. 240. (in English).
3. Sveiby K. E. (1997). *The New Organizational Wealth: Managing and Measuring Knowledge-Based Assets*. San Francisco: Berrett-Koehler, p. 275. (in English).
4. Lev B. (2001). *Intangibles: Management, Measurement, and Reporting*. Washington D.C.: Brookings Institution Press, p. 216. (in English).
5. Bontis N. (1998). Intellectual capital: An exploratory study that develops measures and models. *Management Decision*, vol. 36 (2), pp. 63-76. DOI: <http://dx.doi.org/10.1108/00251749810204142> (in English).
6. Roos G., Pike S., Fernstrom L. (2005) *Managing Intellectual Capital in Practice*. London. Routledge, p. 396. (in English).

7. Shvydanenko Gh. O., Nikolajchuk O. A. (2015). Upravlinnja intelektualnym kapitalom pidpryjemstva jak gholovnyj faktor innovacijnogho rozvytku [Management of intellectual capital of an enterprise as the main factor of innovative development]. *Visnyk Khmeljnyckogho nacionaljnogho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 6, pp. 245-250 (in Ukrainian).
8. Litvinov O. S. (2019). Intelektualnyj kapital pidpryjemstva: sutnistj, ocinka, rozvytok : monohrafija [Intellectual capital of an enterprise: essence, assessment, development: monograph]. Odesa : Astro-prynt, p. 392. (in Ukrainian).
9. Sobko O. M. (2016). Intelektualnyj kapital i kreacija vartosti pidpryjemstva: monohrafija [Intellectual capital and creation of enterprise value: monograph]. Ternopilj : TNEU, p. 444. (in Ukrainian).
10. Dykha M. V. (2019). Intelektualnyj kapital u systemi zabezpechennja innovacijnogho rozvytku krajiny [Intellectual capital in the system of ensuring innovative development of the country]. *Visnyk Khmeljnyckogho nacionaljnogho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 6, t. 1, pp. 45-49. DOI: <http://dx.doi.org/10.31891/2307-5740-2019-276-6-45-49> (in Ukrainian).
11. Illjashenko S. M., Shypulina Ju. S., Illjashenko N. S. (2023). Innovacijnyj kapital i innovacijna kuljtura v upravlinni innovacijnym rozvytkom pidpryjemstv v umovakh tekhnologichnykh transformacij [Innovative capital and innovation culture in the management of innovative development of enterprises in the context of technological transformations]. *Problemy ekonomiky*, no. 1 (55), pp. 96-104. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-96-104> (in Ukrainian).
12. Prymak V., Kornilova I. (2025). Intelektualnyj kapital v epokhu shtuchnogho intelektu [Intellectual capital in the era of artificial intelligence]. *Ekonomika ta suspiljstvo*, no. 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-55> (in Ukrainian).
13. Marcenjuk L. V., Matusjevych O. O., Lebedjeva V. K. (2023). Intelektualnyj kapital: teoretyko-prykładnyj aspekt zastosuvannja v umovakh didzhytalizaciji ekonomichnykh procesiv [Intellectual capital: theoretical and applied aspect of application in the context of digitalization of economic processes]. *Review of transport economics and management*. No. 10 (26). pp. 39-45. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2023/300141> (in Ukrainian).
14. Lundvall B.-Å. (2016). *The Learning Economy and the Economics of Hope*. London: Anthem Press, p. 423. (in English).
15. OECD/Eurostat. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition. OECD Publishing, Paris, 2018. Available at: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/10/oslo-manual-2018_g1g9373b/9789264304604-en.pdf.
16. Piljavoz T. M., Ghlushhenko L. D. (2018). Metodychnyj pidkhid do ocinjuvannja rezuljtativ innovacijnogho rozvytku pidpryjemstva na bazi integhraljnogho pokaznyka rivnja innovacijnogho rozvytku [Methodological approach to assessing the results of innovative development of an enterprise based on an integral indicator of the level of innovative development]. *Efektivna ekonomika*, no. 6. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2018/42.pdf (in Ukrainian).
17. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. (2022). *European Innovation Scoreboard 2022*. Publications Office of the EU. Available at: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/system/files/2022-09/ec_rtd_eis-2022-methodology-report.pdf.
18. Davenport T. H., Prusak L. (1998). *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*. Harvard Business School Press, p. 199. (in English).
19. Nonaka I., Takeuchi H. (1995). *The Knowledge-Creating Company How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford university press, p. 284. (in English).
20. Barney J. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*, vol. 17, iss. 1. DOI: <https://doi.org/10.1177/014920639101700108> (in English).

MODELS AND MECHANISMS OF THE INTERACTION OF INTELLECTUAL CAPITAL AND INNOVATION ACTIVITY IN ENTERPRISES

Viktoria Bokovets

Doctor of Economic Sciences, Professor
Vinnitsia National Technical University

Tetiana Piliavoz

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Vinnitsia National Technical University

Summary. The article examines the relationship between intellectual capital and the innovation activity of enterprises, highlighting the role of intangible resources in ensuring competitiveness under modern conditions. Particular attention is paid to the structural composition of intellectual capital, which includes human, structural, and relational components, and their synergistic role in stimulating innovation-oriented development. The study highlights three key groups of interaction models. Structural-functional models focus on the distribution and complementarity of different types of intellectual capital, showing how human knowledge and competencies are supported by organizational processes and external networks. Process-based models describe the dynamics of knowledge transformation into innovative products, covering stages of idea generation, R&D activities, testing, and commercialization. Systemic models integrate internal and external factors, demonstrating how enterprises can adapt their innovation strategies in response to changing market, technological, and institutional environments. The article also examines practical mechanisms of interaction that enable enterprises to transform intellectual resources into innovation outcomes. Organizational and managerial mechanisms stimulate creativity, motivation, and continuous learning through training programs and innovation platforms. Technological mechanisms employ digital tools and knowledge management systems that accelerate idea transfer and improve transparency of innovation processes. Financial mechanisms provide the resource base via venture funding, grants, and intellectual property protection. The study argues that the most effective approach is a combined model of intellectual capital management, which integrates organizational, technological, and financial instruments. This approach allows enterprises to increase innovation activity, reduce risks of resource underutilization, and form long-term competitive advantages in both domestic and international markets.

Keywords: intellectual capital, innovation activity, structural-functional models, process-based models, systemic models, knowledge management, competitiveness, digital transformation.

Стаття надійшла до редакції 21.04.2025